

RECENZLIJA knjige Posttraumatski stresni poremećaj

autora Doc dr Milana Stojakovića

Autor Doc M. Stojaković poznat je našim stručnim krugovima kao sudski psihijatar, ali i kao klinički terapeut koji se najčešće bavi PTSP-om unazad desetak godina. S druge strane već nekoliko godina radi kao docent na Medicinskom fakultetu u Banjaluci, a u međuvremenu napisao je više interesantnih radova, posebno o aspektima PTSP-a. Nakon toga usledila je i ova knjiga kao logična rezultanta autorovog prethodnog rada.

Autor, kao jedan od vodećih stručnjaka za područje PTSP-a na području prostora ranije Jugoslavije i jedan od najzaslužnijih za dijagnosticiranje trajnih posledica u okviru tog poremećaja kroz rad sa žrtvama građanskog rata u BiH, čiji je sudionik i sam bio, u knjizi iznosi iskustva u domenu PTSP-a. Nakon svog stručnog angažmana tokom razdoblja od 1991. do 2003. godine, Doc. dr Milan Stojaković sa višegodišnjim iskustvom u radu s obolelima od PTSP-om, pomogao je kod kreiranja i provođenja specijalnih programa za lečenje PTSP-a u okviru međunarodnih projekata psihosocijalne pomoći na prostorima ranije Jugoslavije. Neki od tih projekata bili su direktno pomognuti u realizaciji i od vlade Japana. Bez takvih programa, koji su pokrenuti uz podršku vlada i u drugim zemljama, nakon ratova, problemi veterana postaju veći, te pored PTSP-a dovode i do depresije, alkoholizma, te problema u široj i užoj sredini i suicida.

Autor je napisao korisnu knjigu na vrlo interesantan način, forma knjige je originalno zamišljena i efikasno realizovana. Knjiga sadrži 131 stranicu. U opštem delu obuhvaćeni su vrlo detaljno, pregledno i sistematizovano: istorijat PTSP, epidemiologija, etiološki aspekti, osnovne karakteristike PTSP-a, dijagnostički kriteriji za PTSP, diferencijalno-dijagnostičke smernice za PTSP, klinički oblici PTSP, klasifikacija reakcija na stres i prilagođavanje i definicija PTSP-a, mogućnosti u tretmanu PTSP-a, tok, ishod i prognoza PTSP-a, psihički poremećaji u ratu i nakon rata, pregled varijabli značajnih za analizu PTSP-a i njegovih trajnih posledica, te osnovni principi prevencije PTSP-a i kasnih posledica; dok posebni deo obuhvata značaj PTSP-a sa aspekta ocene radne sposobnosti, forenzičko-psihijatrijski značaj, alternativne dijagnostičke i terapijske metode primenjive kod PTSP-a i trajne promene ličnosti.

Knjiga je rezultat višegodišnjeg rada autora na polju disaster psihijatrije u kojoj su prvenstveno korišćena vlastita iskustva i neki rezultati studija i projekata koje je finansirala pored ostalih i japanska vlada-Ministarstvo inostranih poslova (MOFA).

Ovakvo delo prvi put u našoj domaćoj literaturi obrađuje PTSP na kompletan i sveobuhvatan način. Autor je citirao 122 reference. Materija je obrađena na detaljan način, sa vrlo svežim i relevantnim informacijama, prikupljenim na osnovu svetskih, kao i sopstvenih, domaćih iskustava iz "neposredne vlastite prakse", čije prezentiranje daje posebnu vrednost i upotrebljivost ovoj knjizi.

Autor je u knjizi teoretski obradio značajnu i interesantnu temu koja je i praktično potkrepljena činjenicama, pa je mogu čitati i obrazovani laici, kao i stručnjaci i terapeuti koji se bave ovom problematikom. Knjiga će biti od podsticajnog značenja i praktičnih rešenja velikom broju lekara različitih specijalnosti naročito psihijatrima, psiholozima, pedagogima, socijalnim radnicima, defektolozima, kao i lekarima porodične medicine, ali i studentima medicine i mladim naučnicima srodnih disciplina, jer je pisana dobrim i čitljivim stilom i predstavlja podstrek za istraživanje u sferi oblasti disaster i socijalne psihijatrije. Inspirativna je za sve one koji su zainteresovani za istraživanje PTSP-a te je očito jedna od bazičnih knjiga u svojoj oblasti, te je neophodna i svima koji se bave problematikom stresa.

Ona je istovremeno i priručnik i udžbenik, bogato štivo naslonjeno na naučna i stručna područja koja pripadaju interdisciplinarnosti i multidisciplinarnosti socijalne i disaster psihijatrije. Prirodno, knjiga zadovoljava osnovne dimenzije disaster psihijatrije u procesu obrazovanja studenata medicine i stomatologije. Knjiga je i podsticaj za razvoj disaster psihijatrije, ali i socijalne psihijatrije kao i psihijatrije u zajednici koje preferiraju široke aspekte i moduse u spektru otvorenih pristupa pacijentima usmerenih ka lečenju i rehabilitaciji bez izdvajanja iz neposredne okoline, uz potrebe i razmatranja normalnosti i mogućnost socijalizovanja osoba sa različitim nedostacima.

Trudeći se da zadovolji bazične stručne i istraživačke postulate autor navodi zavidnu odgovarajuću literaturu, iznoseći dinamički i uz brojne aktuelne komentare, značenje pojedinih podataka za disaster i socijalnu psihijatriju i srodne discipline uz široku lepezu u koncepciji savremene psihijatrije koja uključuje i uspostavljanje odnosa sa alternativnim disciplinama.

Širokim spektrom reči, ali i veštom deskripcijom i upotrebom već prilično prisutnih i odomaćenih stranih reči, autor ih koristi izuzetno primereno čime ublažava suvoparnost koja se inače odomaćila u našem psihijatrijskom štivu.

Cilj knjige nije da samo teoretski raspravlja, nego da otvoreno i

jasno iznese jedan segment ljudske stvarnosti, generisan ratnim stanjem uključujući sve implikacije u toj specifičnoj konstelaciji raznovrsnih nepredvidivih ratnih i postratnih faktora.

Knjiga je svojevrsno otkrovenje iz više razloga:

Prvi je da je knjiga proizašla delom iz doktorskog i subspecijalističkog rada za koje je uložena ogromna trud da se prikupe činjenice, naprave psihijatrijski intervjui, pronađu i ispituju osobe sa PTSP-om na osnovu čega su prezentirana vlastita iskustva, te delom iz stručnih radova u oblasti PTSP-a, te je knjiga svojevrsna kompilacija autorovih aktuelnih fokusa u oblasti PTSP-a. Malo ko je u poslednjih desetak godina bio istinski spreman da se ozbiljno i uspešno suoči sa ovom neumoljivom pojavom koja se sve više širila i sve više uzimala, katkada čak i poguban danak, u psihičkom zdravlju, a često, na žalost, i u životima mnogih žitelja ranije Jugoslavije, tokom i nakon proteklog rata.

Drugi je svedočanstvo o vremenu, hronologija o specifičnim promenama kod ljudi, u toj specifičnoj konstelaciji raznovrsnih nepredvidivih faktora tokom rata, koje inkludira i rezultate ranijih istraživanja, dok povremeno asocira i na tamnije, čak možemo reći i tragičnije tonove kroz ukazivanja na stvarnost surovog realizma, koje nam indirektno donose bolne autentične slike o tome uikom stanju je tzv. *post-daytonska* Bosna.

Treći razlog je sveobuhvatnost, jer knjiga obuhvata kako značaj preventive u sprečavanju hroničnih PTSP-a, Trajnih Promena Ličnosti i naročito samoubistva asociranih sa PTSP-om; dok je u pojedinim delovima knjige posebno ukazano na praktične aspekte u oblasti PTSP-a, a posebno u sferi ocene radne sposobnosti, sudsko-psihijatrijskom značaju, te dijagnostičkim i terapijskim metodama primenjivim kod PTSP-a, te naročito potrebi za stvaranje PTSP centra koji bi mogao imati velikog značaja za resocijalizaciju. Autor osvetljava i proširuje stručne vidike u oblasti disaster psihijatrije, a obuhvata i savremeni pristup PTSP-u koji ima praktično značenje za tele-apel službe, službe SOS telesuporta i sl..

Autor je knjigu napisao konciznim, jasnim stilom u obimu prihvatljivom širem krugu čitalaca, te ova knjiga može izazvati pozitivnu pažnju kako u našoj stručnoj, tako i u laičkoj javnosti. Treba svakako napomenuti da opus knjige pruža pouzdane podatke o najznačajnijim aspektima PTSP-a, te kao takav može služiti kao

priručnik u radu psihijataru, psihologa, doktora medicine i svih onih koji se bave aspektima stresa.

Autor je knjigom Posttraumatski stresni poremećaj dao izuzetan doprinos u oblasti disaster psihijatrije. Predlažem da se knjiga prihvati kao udžbenik za redovnu nastavu na Medicinskom Fakultetu Univerziteta u Banjoj Luci.

**Beograd, 3. maj 2003.
Jovan Marić**

Prof dr